התם עבוד רבנן מילתא דניחא ליה למוכר וניחא ליה ללוקח [א]איתמר אחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן רב אמר [א]בטלה מחלוקת ושמואל אמר ויתר [ב]ורב אסי אמר נוטל רביע בקרקע ורביע במעות רב אמר בטלה מחלוקת קא סבר האחין שחלקו יורשין הן ושמואל אמר ויתר קא סבר האחין שחלקו [ב]לקוחות הוו וכלוקח שלא באחריות דמי רב אסי °מספקא ליה אי יורשין הוו אי לקוחות הוו הלכך נוטל רביע בקרקע ורביע במעות אמר רב פפא הלכתא בכל הני שמעתא מקמצין אמימר אמר בטלה מחלוקת והלכתא בטלה מחלוקת: תנו רבנן שלשה שירדו לשום אחד אומר במנה ושנים אומרים במאתים אחד אומר במאתים ושנים אומרים במנה [ג]בטל יחיד במיעוטו אחד אומר במנה ואחד אומר בעשרים ואחד אומר בשלשים [ד]נדון במנה רבי אליעזר ברבי צדוק אומר נדון בתשעים אחרים אומרים עושין שומא ביניהן ומשלשין מאן דאמר נדון במנה מילתא מציעתא רבי אליעזר בר' צדוק אומר נדון בתשעים קא סבר הא ארעא

תשעין

ומשני התם. גבי מקח וממכר עבוד רבנן מילתא כו' כלומר לכך תקנו ואמרו חכמים שיוכל לחזור עד שימשוך כל מקחו דבתר דעת הלוקח והמוכר אזלי רבנן דהכי ניחא לתרוייהו ניחא ליה ללוקח שיוכלו שניהן לחזור עד גמר משיכת כל המקח שאם תיזול יוכל הלוקח לחזור וגם ניחא ליה למוכר שאם תוקיר בתוך כך יחזור בו הלכך לדעת כן מכר מוכר וקנה לוקח שיחזרו בהן אפי' בסאה אחרונה ובסיפא דמילתיה דקאמר ראשון ראשון קנה היינו לפי שכל סאה וסאה משמשכו נגמרה סחורתו אבל גבי חלוקת קרקע ודאי ניחא להו להפטר מהר זה מזה ויזכה כל אחד ואחד בחלקו ויטרח בו דקדירה דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא והלכך התם קם דינא: ה"ג **האחין שחלקו.** ובשני אחין איירי ומיהו ה"ה לג': **ובא בעל חוב.** דאבוהון: **בטלה מחלוקת.** אותה חלוקה בטלה וחוזרין וחולקין בשוה מן הנשאר: **ויתר.** הפסיד ואינו חוזר על אחיו כלל: **ורב אסי אמר.** לא בטלה מחלוקת ליטול מחצה מחלק אחיו כרב וגם לא ויתר כשמואל לגמרי אלא נוטל רביע קרקע משדה אחיו דהיינו חצי חלקו או רביע יתן לו אחיו מעות דמצי אמר ליה אנא הוי מסליקנא ליה לבעל חוב בזוזי שהרי לא נתחייב לו אבי כי אם זוזי ולדידך נמי זוזי מסליקנא. וטעמא מפרש לקמיה דמספקא ליה אי כרב אי כשמואל וממון המוטל בספק חולקין: **ורביע במעות.** כמו או רביע מעות וכדתנן במס' יבמות (דף נ.) בפרק רבן גמליאל ג) ועשה מאמר ונתן גט ובעל ואמרינן או או קתני. והכי פירושו יחזיר לו רביע חלקו או קרקע או מעות: **יורשין הוו.** תורת יורשין יש עליהם לפרוע בין כולן חובת אביהן דמשום חלוקה לא איסתלוק מקרקעי דידהו מבעל חוב דאבוהון דסבירא ליה לרב יש ברירה הוברר הדבר שזכה כל אחד בחלק הראוי לו ונמצא דלא לקחו זה מזה כלום. והוא הדין לענין חזרה ביובל דאיכא למאן דאמר [בכורות נב:] האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל לרב אין מחזירין וכיון דיורשין הוו הלכך מחצית חלקו יחזיר לו: **כלקוחות דמו.** דאין ברירה ונמצא שכל אחד נטל חלק אחיו וכאילו החליפו זה בחלקו של זה דמי והיינו לקוחות וכיון דלקוחות ניהו הא ודאי כלוקח שלא באחריות דמו כאילו אמרו זה לזה איני מקבל אחריות חלקך עלי דמי דמסתמא לא מקבלי. דאע"ג דגבי מוכר קרקע לחבירו קיימא לן [ב"מ טו:] אחריות טעות סופר הוא אם לא פירש בשטר המכירה הני מילי היכא דזבין קרקע מחבריה דלא שדי איניש זוזי בכדי אבל לגבי ירושת אחין דכל אחד נוטל חלקו בההיא הנאה דאיהו לא מקבל אחריות על של חבירו גמר ומקנה ליה לחבירו חלקו לגמרי שלא יקבל חבירו אחריותו עליו ולא תשתעבד לו שדהו כי היכי דדידיה לא משעבדא לחבירו: **מספקא ליה.** אי כיורשין דמו וחייב להחזיר מחצית חלקו כרב דעל שניהם לפרוע חובת אביהן או כלקוחות דמו ואינו חייב כלום הלכך יפרע רביע לאחיו מן השדה הנשאר לו דממון המוטל בספק חולקין או רביע מעות יחזיר לו דאמר ליה אנא הוו לי זוזי והוה מסליקנא ליה בזוזי ובשביל עניותך לא אפסיד נחלתי. לשון אחר פירש רבינו זקני בבבא קמא בפרק ראשון [דף ט.] ורביע במעות ממש לבד רביע בקרקע דהיינו כל חלקו בין קרקע ומעות ומספקא ליה אי כיורשין דמו וחייב להחזיר מחצית חלקו בקרקע ולא יוכל לסלקו במעות או כלקוחות באחריות דמי ומיהו כלוקח דמו וחייב להחזיר לו מחצית מה שאבד אבל במעות יכול לסלקו הלכך יחזיר רביע קרקע כיורשין ורביע במעות כמוכר באחריות ותפוס לשון ראשון. כך פירש רבינו וכן הוא שאין ממש בהאי לשון אחרון דכל היכא דפליגי בגמרא תלתא תנאי או תלתא אמוראי כי האי גוונא שהאחד ספק לו הלכה כדברי מי מן השנים הרי הוא רגיל לתפוס כדברי שניהם במקצת ומקצת סבירא ליה כי האי ובמקצת סבירא ליה כאידך אבל הכא כיון דמחייב ליה רב אסי להחזיר כל חלקו כרב בין קרקע ומעות אם כן במאי קאי כשמואל הא רב ושמואל לא פליגי בהכי אם יסלקנו בקרקע או במעות אלא אם יחזיר לו חלקו אם לאו: **בכל הני שמעתא מקמצין.** בשני אחין שחלקו ובא להן אח ובאחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן שיקמצין מחלקו ויתן לזה חצי השדה כרב דכיורשין דמו ומיהו לא בטלה מחלוקת לחזור ולחלוק בגורל אלא בלא גורל ויתן לו חצי השדה מאיזה צד שירצה ובלבד שיהא שוה כאידך חציה: **והלכתא בטלה מחלוקת.** היכא דחלקו שנים לשני חלקים ואחר כך בא להן אח ממדינת הים או חלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהם אי נמי אי טעו בחלוקה לחלוק ביניהן שדה שגזל אביהן ונמצא יוצאה מתחת יד אחד מהן ונמצא שמתחלה נטל האחד יותר מחבירו דחוזרים וחולקין בשוה דדמיא לבעל חוב שנטל חלקו של אחד מהן דחוזרין וחולקין בשוה וה"ה אם נטל חצי חלקו שצריך להפיל גורלות על הכל דלא פליג רב בנטל בעל חוב חלקו של אחד מהם בין כולו לחציו. ושמעינן נמי מהכא דהאחין שחלקו כיורשין דמו ולא כלקוחות: **שלשה שירדו לשום.** נכסי יתומין למזון האשה והבנות ואין שומת בית דין בפחות מג': **אחד אומר במנה.** דהיינו מאה זוזי ושנים אומרים במאתים או אחד אומר במאתים ושנים אומרים במנה: **בטל יחיד במיעוטו.** כלומר בטלו דברי היחיד מפני שהוא המעט וכתיב (שמות כג) אחרי רבים להטות: **אחד אומר במנה.** דהיינו כ"ה סלעים: **ואחד אומר בעשרים סלעים.** דהיינו ה' סלעים פחות: **ואחד אומר בשלשים.** דהיינו חמשה סלעים יותר: **תידון במנה.** טעמא דכולהו מפרש ואזיל לקמיה: **בעשרים.** היינו פ' דינר: **בשלשים.** הם מאה ועשרים דינר: **בל' דינר.** מן החמש סלעים שיש בין שנים הפחותין לוקחין החצי דהיינו י' דינרים ומוסיפין על של שמונים: **עושין שומא ביניהן ומשלשין.** כלומר חושבין בכמה חלוקים דהיינו ארבעים דינר שיש בשלשים יותר מאותו שאמר עשרים ומאותן ארבעים תידון בשליש דהיינו שלשה עשר דינר ושליש דינר על שמונים. וטעמא מפרש לקמיה [ע"ב]: **מילתא מציעתא.** דבר השוה הכרע בין שניהם הוסיף ה' על הממעיט ופוחת חמשה מן המרבה ובדין הוא דתידון כותיה במנה דהא תרוייהו של שלשים ושל מנה מודו דשוה מנה (א). ונראה בעיני דהוא הדין אם אמר בכ"ח סלעים דלא הוי מציעתא כל כך:

תשעים

ובא בעל חוב וטרף חלקו של אחד מהן. וא"ת היאך טרף כל חלקו של אחד מהן הא כולן חייבין לפרוע חוב אביהן ויטול מכל אחד חלקו המגיעו כדתניא בית נוחלין (לקמן דף קכד.) יצא עליהן שטר חוב בכור נותן פי שנים וי"ל דהכא איירי כגון דעשאו אפותיקי ולא כאפותיקי דהמקבל (ב"מ דף קי:) דקאמר התם שאינו יכול לסלקו בזוזי דא"כ לרב אסי אמאי נוטל רביע במעות דמשמע דהוי מצי לסלוקי לבעל חוב בזוזי:

רב אמר בטלה מחלוקת. משמע דאי בעי לסלוקי בזוזי לא מצי ולהכי נמי מפרש טעמא דרב דיורשין הוו דאי כלקוחות באחריות הוו אמאי בטלה מחלוקת הא מצי לסלוקי בזוזי ותימה דמאי שנא מדרב אסי דאותו רביע שהוא נוטל מכח יורשין קאמר רב אסי דיכול לסלקו במעות ושמא פליגי רב ורב אסי בסברא זו דלאפי' אי כיורשין הוו מצי לסלוקי בזוזי לרב אסי משום דאמר ליה אנא לבעל חוב נמי מסליקנא בזוזי ורב אינו חושש לאותה סברא וא"ת מ"מ יתן לו מעות ויפדה הקרקע מיד בעל חוב דקי"ל בהמפקיד (שם דף לה.) דשומא הדרא לעולם וי"ל דנפקא מינה היכא דזבנה או אורתה (ג) דאמר התם דלא הדרא:

ורב אסי מספקא ליה אי כיורשין דמי אי כלקוחות דמי. ופירש הקונט' שלא באחריות ותימה לרשב"א מנא ליה הא דילמא ודאי לאו כיורשין דמו אלא מספקא אי כלקוחות באחריות דמו או שלא באחריות דמו לכך נראה כפירוש שני שבקונטרס: **והלכתא** בטלה מחלוקת. הכא משמע דקי"ל דיש ברירה מדפסקינן כרב ובסוף השולח (גיטין דף מח.) פירשתי:

דמתורת

מסורת הש"ס

א) ב"ק ט., ב) [בכורות מח.], ג) נ"ל הלן ועשה].

◆

גליון הש"ס

גמרא מספקא ליה. עי' לעיל דף סב ע"ב תוס' ד"ה איתמר:

◆

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה מילתא מציעתא וכו' מודו דשוה מנה נמצא הך דאמר עשרים הוה יחיד ובטל במיעוטו ותרוייהו של עשרים ושל מנה נמי מודו דאינו שוה טפי ממנה ונמצא הך דאמר שלשים הוה יחיד ובטל במיעוטו ונראה כעיני: (ג) תוס' ד"ה רב וכו' או אורתה או יהבה במתנה דאמרי' התם:

◆

מוסף רש"י

האחים שחלקו. קרקע (ב"ק ט.). בטלה מחלוקת. אותה חלוקה בטלה וחוזרים וחולקים בשוה החלק הנשאר (שם). ויתר. אבד (שם). רביע בקרקע. יחזיר לו רביע חלקו או קרקע או מעות, ורביע במעות. או רביע במעות, כמו דתנן ביבמות (נ:) הלך ועשה בה מאמר ונתן גט ובעל (שם). יורשין הן. ועל שניהם לפרוע, הלכך מחצית חלקו יחזיר לו (שם). אי לקוחות הוו. ואין לו עליו כלום, הלכך רביע מאותו חלק המגיעו יפרע דהו"ל ספק ממון וכל ממון המוטל בספק חולקים ואין נוטל עמו אלא רביע והלה יכול לסלקו אי בקרקע אי במעות. ל"א ורביע במעות ממש, לבד רביע בקרקע (והיינו הכי הן בקרקע) מספקא ליה אי כיורשין דמו וחייב להחזיר לו מחצית חלקו קרקע ולא יכול לסלקו במעות, אי כלקוחות דמו ומיהו כלוקח באחריות דמי וחייב להחזיר לו מחצית מה שלקח, אבל במעות יכול לסלקו, הלכך יחזיר רביע בקרקע כיורשים ורביע במעות כמוכר באחריות, ולשון ראשון שמעתי (שם).

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"י מהל' נחלות הלכה א סמג עשין לו טור וש"ע ח"מ סימן קעה סעי' ד:

לג ב מיי' פ"ב מהל' שכנים הל' יב ופי"א מהל' שמיטין הל' כ טוש"ע ח"מ סי' קעג סעיף ג:

לד ג ד מיי' פכ"ב מהל' מלוה ולוה הל' יד סמג עשין לד טור וש"ע ח"מ סימן קג סעיף ג:

◆

רבינו גרשום

התם עבוד מילתא דניחא ליה למוכר וניחא ליה ללוקח דמצי למיהדר בהו (א) ומשו"ה מקמצין וגבי סיפא להיכא דאמר ליה כור בל' סאה בסלע אני מוכר לך משו"ה ראשון ראשון קנה דנגמר ומקני ליה כל סאה וסאה בסלע: בטלה מחלוקת. וחוזרין וחולקין המותר בשוה: ויתר. ואינו נוטל מן האחין כלום מחלקו: קסבר האחין שחלקו יורשין הוו. ועל היורשין כולן לפרוע חובת אביהן ולא על אחד הלכך בטלה מחלוקת וחוזרין וחולקין ביניהן: לקוחות הוו. כל אחד מוכר לאחיו חלקו בשביל חלקו המגיע וכלוקחין זה מזה שלא באחריות דמי ואי טריף בעל חוב חלקו של אחד מהן אין חוזר הנטרף ליטול מאחין כלום אלא ויתר והפסיד: רב אסי אמר. זה את שלא נטרף נותן לו רביע מחלקו בקרקע ורביע במעות דהיינו חצי חלקו. מספקא ליה אי יורשין הוו או לקוחות הוו. כלומר הא ודאי פשיטא ליה לרב אסי דכל לקוחות באחריות הן אבל הא מספקא ליה אי כיורשין הוו וכי היכי דיורשין לא מצי מיסלקי לבעל חוב אלא בקרקע גופה האי נמי הכי שקיל קרקע ואי כלקוחות הוי וכי היכי דלקוחות באחריות אתי בעל חוב וקא טריף לה מיניה ואתי לוקח למיהדר על המוכר מצי מסלק להו מוכר בזוזי הכא נמי האי יורש והואיל דמספקא ליה אי כיורשין הוו אי כלקוחות הוו נוטל רביע בקרקע כיורש ורביע במעות כלוקח: אמר רב פפא הלכתא בכל הני שמעתא [מקמצין]. דאמרינן לעיל בבא להן אח ממדינת הים ובהא האחין שחלקו ובא בעל חוב כו': שלשה שירדו לשום. קרקע למכור למזונות אשה או ליתומין או לפרוע לבעל חוב: אחד אומר במנה. שוה שהן כ"ה סלעים שהן ק' דינר: וא' אומר בכ' סלע. דהיינו פ' דינר: ואחד אומר בל' סלעים. שוה דהיינו ק"כ דינר נידון שומת הקרקע במנה. ומאן דאמר תידון במנה משום דהיינו מילתא מציעתא שזה אמר כ' סלעים והשלישי ל' והשני הממוצע ביניהן מנה דהיינו כ"ה סלע. ור' אליעזר בר' צדוק לא נקיט ההוא דאמר כל' אלא הני תרי קמאי דחד אמר בכ' וחד אמר במנה ולהכי אמר תשעים דהיינו מילתא מציעתא בין פ' דינר לק':

(א) נראה פשוט דחסר כאן בדברי רבינו וצ"ל אבל גבי אחין שחלקו ובא להם אח ממדינת הים דלא שייך סברא א משו"ה מקמצין וגבי סיפא וכו'